

Zwarte soldaten in Margraten

Een inclusievere geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog

Het Amerikaanse leger was in de Tweede Wereldoorlog gesegregeerd. Zwarte soldaten kregen geen gevechtscategorie, op enkele uitzonderingen na. Mieke Kirkels deed onderzoek naar deze soldaten en stuitte op bijzondere, nog niet eerder vertelde verhalen.

Mieke Kirkels is publiekshistoricus, gespecialiseerd in mondelinge geschiedenis.

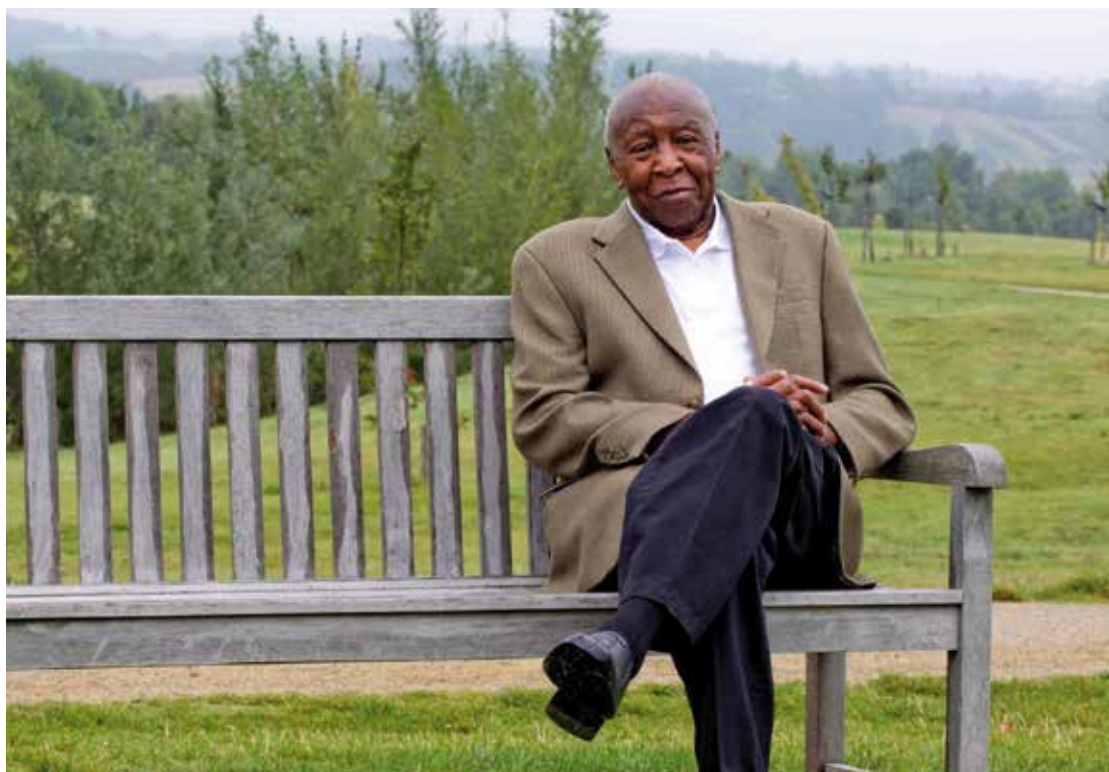
Zwarte leiders Martin Luther King en Malcolm X spraken hun achterban toe over het al dan niet deelnemen aan de oorlog. Malcolm X vroeg zich af waarom zwarte mannen in Europa zouden sterven voor democratie en vrijheid als ze zelf niet vrij zijn. King citeerde daarentegen de beroemde abolitionist Frederick Douglass: *‘Once let the black man get upon his person the brass letters U.S., let him get an eagle on his button, and a musket on his shoulder, and bullets in his pocket, and there is no power on earth or under the earth which can deny that he has earned the right of citizenship in the United States.’* Kings standpunt was dat juist door het leveren van een bijdrage aan de oorlog de positie van de zwarte bevolking zou verbeteren. Iemand die zou meevechten in het leger bewees een echte Amerikaan te zijn en hij zou daarmee gelijke rechten thuis verwerven. Uiteindelijk gaven meer dan 2,5 miljoen Afro-Amerikanen zich op voor het leger. 1,2 miljoen werden er opgeroepen en 300.000 vertrokken naar Europa. Deze zwarte soldaten waren merendeels werkzaam in service units van de Quartermaster Company.

Brandend kruis

Nadat de Ku Klux Klan met een brandend kruis bij hen voor de deur was verschenen, nam de zestienjarige Afro-Amerikaan Jefferson Wiggins het lot in eigen hand. Zijn vader was pachter op een grote plantage en op een dag hield hij een zak graan achter voor de plantage-eigenaar. Zijn kinderen leden honger. Vader was net op tijd via de achterdeur ontsnapt, maar voor Jeff was dit de grens. De discriminatie en segregatie van het dagelijks leven nam hij niet langer voor lief. Een paar dagen later liet hij zich ronselen voor het leger, ook al wist hij dat hij daar te jong voor was. In de VS volgde Jeff verschillende militaire trainingen en werd lid van de 960th Quartermaster Service Company. In februari 1944 vertrok zijn schip van New York naar Schotland. Er waren acht- tot tienduizend man aan boord. Witte soldaten bovendeks, zwarte soldaten benedendeks. Vanuit Schotland vertrokken ze later richting Westbury in Wiltshire, waar ze een maand of drie werkten aan voorbereidingen voor de invasie van Normandië. Op 8 of 9 juni vertrok Jeff als negentienjarige zelf naar Normandië. Via het

Afro-Amerikaanse soldaten poseren op een auto in Tegelen.

Jefferson Wiggins
(1925-2013) op bezoek
in Nederland in 2009.
Foto: J.P. Geussens.

Franse stadje Saint-Lô marcheerde zijn eenheid door Frankrijk richting België. Onderweg werd Jeff gepromoveerd tot first sergeant. Niet veel later, op 17 november 1944, arriveerde de eenheid in Gronsvelt, bij het dorp Margraten. De mannen hadden geen idee wat hun opdracht daar was. Hun leidinggevenden hielden dat voor zich, tot het moment dat ze op een grote akker arriveerden die volgestouwd was met lijken. De lijken waren eerder elders op noodbegraafplaatsen begraven geweest. De stank was zo verschrikkelijk dat enkele soldaten kotsend wegreunden. De mannen kregen een schep en een houweel, en dat was dat. Er waren geen lijkkasten, geen graafmachines, niets, zo herinnerde Jeff zich. De legertrucks die de lijken naar Margraten brachten, gingen met een vaartje van 90 kilometer per uur over de rijksweg, omdat de stank anders te lang in de dorpen bleef hangen.

Op 18 december vertrok de eenheid naar Bastogne vanwege de *Battle of the Bulge* die op 16 december was begonnen. Tijdens Jeffs verblijf in België gingen zijn leidinggevenden er een weekendje tussenuit. Naar later bleek waren ze naar Parijs gereeden waar het liefje van een van hen als verpleegster werkte. Ze hadden Jeff gevraagd mee te gaan stappen, maar hij kon niet weg. Hij had nog veel administratie weg te werken. Tot Jeffs verbazing en verrassing stond ineens generaal Patton voor zijn neus en vroeg hem naar de leidinggevende. Jeff: *'I'm in charge, sir.'* Dat was aanleiding voor (de zeer racistische) Patton hem, per september 1945, tot tweede luitenant te promoveren. Destijds een uitzonderlijke positie voor een zwarte Amerikaan. Jeffs eenheid keerde na afloop van de *Battle of*

the Bulge nog een paar maanden terug naar Margraten om daar opnieuw lijken te begraven. Er werden honderden zwarte Amerikaanse soldaten ingezet bij het begraven van circa 20.000 gesneuvelden. Jeff zag in die tijd geen lijken van zwarte soldaten. In januari 1946 keerde hij per schip terug naar de VS. Net voor vertrek uit Europa werd hij bevorderd tot eerste luitenant en kreeg hij

'De mannen kregen een schep en een houweel, en dat was dat. Er waren geen lijkkasten, geen graafmachines, niets'

de daarbij horende zilveren balk op zijn uniform gespeld. Bij aankomst in New York werd hij door andere teruggekeerde zwarte soldaten gefeliciteerd. Ze waren er trots op dat 'een van hen' zo'n hoge rang had. Maar de reis terug naar Alabama verliep onthutsend. In de trein, net voorbij Washington, begon het al. De hooggeplaatste veteraan moest van plaats wisselen en gaan zitten op een plek die voor zwarten was bestemd. In de rook van de locomotief.

Uitzonderingen

Al was het overgrote deel van de zwarte militairen niet bij gevechten betrokken, er waren uitzonderingen. Sommige eenheden streden al voor vertrek naar Europa om hun vaardigheden in te mogen zetten in gevechtsfuncties, zoals *The Tuskegee Airmen*. En bij de landing in Normandië hielden *Black Barrage Balloon Troops* de Duitse bommenwerpers op afstand. Er waren ook zogenaamde ►

Afro-Amerikaanse soldaat aan de oever van de Maas bij Maastricht. Op de achtergrond de bekende Sint Servaasbrug.

All Black Tank Battalions actief, zoals het 784e dat Venlo bevrijdde en het 761e dat vocht in de *Battle of the Bulge*. Ook bij de infanterie vochten zwarte Amerikanen mee. Het Amerikaanse leger had namelijk in Normandië en in de Ardennen zoveel infanteristen verloren dat ze vrijwilligers opriepen zich te melden. Ruim 5.000 zwarte Amerikanen reageerden op de oproep. Hieruit werden er 2.221 gekozen. Het leger werd tijdelijk gedesegregeerd zodat ze in infanterie-eenheden konden meevechten. Op de Amerikaanse begraafplaats Margraten liggen 169 Afro-Amerikanen begraven en drie worden er herdacht als vermisten. Op hun begrafenislicenties staat *race code* '2'. Pas in 2014 werd ontdekt dat er zoveel zwarte Amerikaanse gesneuvelden in Margraten werden herdacht. Tot 2009 ontbrak het in het collectieve geheugen van ons land nagenoeg aan kennis over de deelname van zwarte Amerikaanse soldaten aan de bevrijding van Nederland. Dit merkte ook Jefferson Wiggins. Jeff en zijn toenmalige leidinggevende, kapitein W. Solms, waren door het gemeentebestuur van Margraten uitgenodigd om de première van de documentaire *Akkers van Margraten* en de presentatie van het boek *Van boerenakker tot soldatenkerkhof* bij te wonen. Er waren heel wat

media aanwezig. De journalisten waren mateloos geïnteresseerd in Jeff omdat geen van hen eerder gehoord had over zwarte Amerikaanse bevrijders. Jeff echter was niet alleen verrast door al die aandacht, maar ook boos over de gebrekkige kennis over het gesegregeerde Amerikaanse leger. *'People should know!'* stelde hij.

Compassie

In het collectieve geheugen was de rol van Afro-Amerikaanse soldaten misschien onbekend, maar ter plaatse konden velen deze zwarte soldaten niet vergeten. Rond 2008 vertelde een oude boerenvrouw uit Margraten dat ze destijds zo'n compassie had gehad met die zwarte jongens die de lijken hadden moeten begraven. Ook zei ze hoe slecht deze 'jongens' behandeld werden door de witte manschappen waarvan ze strikt gescheiden in de omgeving waren gestationeerd.

Alle soldaten werden in Limburg gezien als bevrijders en werden in de armen gesloten, ongeacht hun huidskleur. Voor zwarte soldaten was dit hartelijke welkom een volkomen verrassing. Er vormden zich innige vriendschappen en relaties, ondanks de strikte voorwaarden waaraan de soldaten zich van de legerleiding moesten houden. De kinderen die geboren werden uit een relatie tussen een Limburgse vrouw en een Afro-Amerikaanse bevrijder werden in het witte naoorlogse Limburg 'Amerikaantjes' of 'missiekindjes' genoemd. In ons land zijn circa 10.000 bevrijdingskinderen geboren. Zeventig van hen hadden een Afro-Amerikaanse vader (cijfers van Ad van Liempt) en de meesten werden geboren in Limburg. Aanvankelijk vond men hen exotisch, met zo'n kleurtje. Later in hun leven liepen deze bevrijdingskinderen toch tegen problemen aan. Voor het boek *Kinderen van zwarte bevrijders – Een verzwegen geschiedenis* werden naast twaalf van hen ook Limburgers uit de bevrijdingstijd geïnterviewd. Sinds 2015 vormen de meesten van deze kinderen een vaste vriendengroep.

Uit onderzoek van historicus Sebastiaan Vonk blijkt dat tijdens de Tweede Wereldoorlog ongeveer 16.000 Afro-Amerikaanse soldaten in Nederland waren gestationeerd. In Nederlandse archieven was tot voor kort niets over hen te vinden, maar wel in Amerikaanse. Ook blijken heemkundearchieven, parochiedagboeken en huis-aan-huisblaadjes goede bronnen van informatie te zijn.

Het oral history-project *Blackliberators.nl* wil in samenwerking met een onderzoeksproject dat momenteel in de VS loopt, achterhalen wie 'the 172 African Americans of Margraten' waren. Het in 2014 uitgegeven boek *Van Alabama naar Margraten*, waarin de herinneringen van grafdelver Jefferson Wiggins zijn opgetekend, heeft geleid tot een schat aan verhalen om voor volgende generaties te bewaren. ■

Verder lezen

Kirkels, Purnot, Roebroeks, *Van boerenakker tot soldatenkerkhof*.

Ooggetuigenverhalen over de aanleg van de Amerikaanse begraafplaats Margraten (St. Akkers Van Margraten, 2009).

M. Kirkels, *Van Alabama naar Margraten. Herinneringen van grafdelver Jefferson Wiggins* (in eigen beheer, 2014).

M. Kirkels, *Kinderen van zwarte bevrijders. Een verzwegen geschiedenis* (Vantilt, 2017).

■ Documentaire *Akkers van Margraten*, Eugenie Jansen en Albert Elings, verkrijgbaar op dvd.

■ www.akkersvanmargraten.nl

■ www.blackliberators.nl